

VECHIUL JUDEȚ VÂLCEA. STUDIU DE SOCIOLOGIE ISTORICĂ
ДИНЪ

Др. ИАНКЪ ФИЛИПСКУ

Nu poate fi țăran cineva care nu trăiește într-o comunitate cu viață proprie, satul.

C. Noica

Într-un articol publicat în anul 1927 în „Revista istorică”, N. Iorga releva importanța constituirii unor *archive istorice*, centralizate la nivelul județelor și al „țărilor”, ca o condiție a „realizării unor sinteze ale activității și spiritului unui popor”, deoarece „trebuie cunoscute în amănunt toate formele de trai ale satelor, individuale și colective. Toate mărturiile referitoare la un ținut, adunate la un loc, ne pun la dispoziție, dintr-o dată, materialul căutat pentru o chestiune” [Iorga, 1927, p. 139]. Prin urmare, se impune constituirea unor *bănci de date*, cu caracter istoric (hărți, acte înseriate pe ani și așezări, catagrafii sau conscripții, descrieri ale călătorilor, mărturii arheologice, etno-folclorice, monografii de sate și orașe, bibliografii de specialitate etc.) la nivelul fiecărui județ și, pe această bază, se pot întocmi hărți sintetice la nivelul provinciilor istorice și al țării întregi.

Pe acest temei se pot elabora monografiile centrate pe probleme, cum ar fi cele de istorie socială ale satelor românești. O asemenea abordare are un caracter multi- și interdisciplinar și poate beneficia de experiența cercetărilor sociologice de tip regional¹. Spre exemplu, I. Donat, utilizând o bogată informație istorică și etnografică, prelucrată statistic la nivelul **ЖУДЕ ЕЛОР, ДИСТИНГЕ ЫН АРА**

¹ În realizarea acestor obiective se impune luarea în considerare a experienței acumulate de Școala Sociologică de la București și în special cea din domeniul întocmirii *Atlasului sociologic al României* (cu caracter multi- și interdisciplinar). După Tr. Herseni și Ion I. Ionică „lucrarea acestuia va merge pe etape, de la sat până la marginea unității naționale. Pe această scară de unități tot mai cuprinzătoare, regiunea – mai cu seamă în forma ei tradițională de «țară» – va avea să joace un rol precumpănitor” [Herseni, Ionică, 1940, p. 439]. O prezentare a acestei contribuții se găsește în studiul nostru *Cercetarea regiunilor și harta sociologică a României – proiecte majore ale Școlii Sociologice de la București*, 1996.

Ромыненск доѣ мари региѣни сокилае кѣ характер стр векуи: региѣнеа сателор мо нене ти, характеристик при де мѣнте и региѣнеа сателор асервите ынтыланит мари алес ын кымпиа дѣн реан .

„Această regiune (moșnenească - n.n.) sprijinită la nord și vest pe arcul Carpaților, se poate delimita, către restul țării, printr-o linie care ar porni aproximativ din dreptul marelui cot al Dunării, mai jos de Severin, și ar merge la

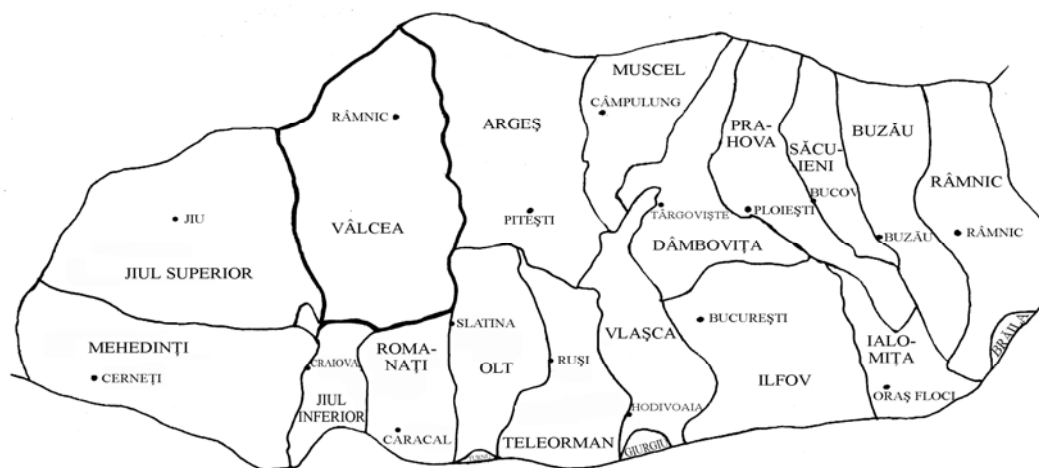

Fig. 1 JUDEȚUL VÂLCEA după harta stolnicului C. Cantacuzino (1700)

răsărit, pe la nord de Craiova și Slatina, până dincolo de plășile nordice ale județelor Teleorman și Vlaşca, iar de aici se abate spre munți, de-a lungul hotarului estic al județului Muscel” [Donat, 1943, p. 9]. Voievodatele lui Litovoi și Seneslau s-au aflat în această regiune socială. Cultura populară tradițională s-a păstrat tocmai în regiunea satelor moșnenești, cum ar fi cele din partea de miazănoapte a Olteniei. „Comoara cea mai de seamă a simțirii românești se găsește în văile ascunse ale râurilor de munte, care, oricât de mici ne-ar părea, formau odinioară singure câte o țară sau un județ, ca cel al Motrului, al Jaleșului sau al Gilortului, despre care vorbesc documentele. Atât de puternic a fost simțul și tradiția în aceste văi, încât deosebirile apar de la una la alta” [Donat, 1939, p. 168]. În schimb, satelor aservite (boierști și mănăstirești) din câmpie le lipsește în general tradiția, o cultură populară autentică².

² I. Donat formulează ipoteza după care „la origini spațiul românesc s-ar putea să fi fost împărțit în regiuni sociale distincte sau cel puțin caracteristice” [I. Donat, 1947, p. 70]. O modalitate posibilă de delimitare a acestora ar constitui-o indentificarea ariilor culturale tradiționale, utilizându-se toate informațiile cu caracter etnofolcloric, (inclusiv de geografie populară) și istoric, care vor fi

Din prima categorie face parte și vechiul județ Vâlcea, care este, prin urmare, *reprezentativ* pentru regiunea satelor moșnenești din Oltenia³. Totodată, acesta are și o individualitate culturală (etnofolclorică), bine conturată.

JUDEȚUL VÂLCEA. MENȚIUNE DOCUMENTARĂ ȘI DELIMITAREA ADMINISTRATIV-TERITORIALĂ

cartografiate. Un exemplu edificator îl reprezintă străvechea regiune a *Blahniței* din sudul județului Mehedinți, mai mult ca sigur o confederație de obști de tip cnezial.

³ Prezența în proporție de masă a moșnenilor din județul Vâlcea este evidențiată și de statistica din 1857. Astfel, în Gorj avem 14.519 (16,6%) moșneni, în *Vâlcea* 13.093 (15,0%), în Argeș 11.514 (13,1%), în Mehedinți 9.267 (10,6%), în Olt 6.404 (7,3%), în Dolj 6.341 (7,2%), în Buzău 5.131 (5,9%), în Prahova 4.610 (5,4%), în Romanați 4.246 (4,8%), în Muscel 3.736 (4,3%), în Dâmbovița 3.635 (4,2%), în Rm. Sărat 2.019 (2,3%), în Teleorman 1.265 (1,4%), în Vlașca 871 (0,1%), în Ialomița 830 (0,9%), în Ilfov 86 (0,01%), în Brăila, 5. Prezența în proporție de masă a moșnenilor în Vâlcea a fost evidențiată și de I. Filipescu în studiul: *Caracteristici ale vechilor structuri sociale. O abordare sociologică-istorică*, în „Revista de istorie”, nr. 2, 1987.

Totodată, vechiul județ Vâlcea are și un profil cultural (etno-folcloric) propriu, așa cum o demonstrează și prezentarea acestuia în *Enciclopedia României*, vol. II, p. 507-508.

Județul Vâlcea⁴ este menționat pentru prima dată documentar în anul 1392, când Mircea cel Bătrân dăruiește albinăritul călugărilor mănăstirii Cozia: „în județul Vâlcea pe fiecare an să-și adune însiși călugării albinăritul, să le fie mierea pentru nevoile mănăstirii, iar ceara pentru biserică” [DRH, seria B, vol. I, doc. 17, p. 44]. El face parte din rândul celor mai vechi județe ale Țării Românești, existente încă de la întemeiere. Dintre acestea amintim: *Jaleșul*⁵, *Motrul*⁶, *Județul de Baltă*⁷, *Argeșul*⁸, *Gilortul*⁹, provenite din vechi formații de tip cnezial.

⁴ Ipoteza localizării cnezatului lui Farcaș, menționat în *Diploma cavalerilor ioaniți* (1247) în spațiul viitorului județ Vâlcea este puțin plauzibilă. Simpla echivalență etimologică: *Farcaș-Lupu*; *vâlc-lup* și de aici Vâlcea [N. Iorga, 1928, p. 2] nu este concludentă. Avem nume de sate vechi, derivând de la Farcaș, în județele: Dolj, Fărcașu; în Romanăți, Fărcașu de Sus și Fărcașu de Jos; în Gorj, Fărcășești (menționat documentar la 1469), dar și sate tot atât de vechi derivând din Vâlc-Vâlc: Vâlcănești (Dolj, 1571), Vâlculești la Coșușița (Mehedinți, 1486), Vâlcșănești (Vâlcea, 1480), Vâlsănești (Argeș, 1533), Vâlcana (Dâmbovița), Vâlcăneasa (Rm. Sărat) sau Vâlceni (Vlașca). La acestea se adaugă pasul Vâlcănelui, munții Vâlcănelui. Toate ar putea constitui cazuri de asemenea echivalențe etimologice.” *Deși imposibil de localizat cu precizie, cele două cnezate* (ale lui Ioan și Farcaș -n.n. -I.F.) *ocupau probabil segmentul oltean al Dunării, linie strategică al cărei control regalitatea ungară l-a urmărit deliberat în această vreme. De altminteri, printre drepturile pe care regele continua să și le rezerve în zonă, în temeiul diplomei, se aflau și «pescăriile de la Dunăre și iazul de la Celei», al căror venit regalitatea urma să-l împartă cu cavalerii ioaniți”*. [Papacostea, 1993, p. 139]. Dacă acceptăm acest punct de vedere, rezultă că voievodatul lui Litovoi, aflat în partea nordică a Olteniei, cuprindea și o mare parte din teritoriul viitorului județ Vâlcea, inclusiv *Râmnicul*, punct de convergență a unor drumuri de importanță comercială și militară. Nu este exclus ca Râmnicul să fi fost și centru cnezial și voievodal. Salina de la Ocele Mari, sursă importantă de venituri, a aparținut voievodului Litovoi deoarece sarea pe care cavalerii ioaniți o foloseau și o comercializau provenea din Transilvania: „*Ad hec, de salibus, quos ad usum dicte terre et illarum partium versus Bulgariam, Greciam et Cumaniam sufficientur deferri concedimus de quacumque solisfodina Ultrasilvana commodius sumptibus nobis et ipsis communibus extrahi poterunt salvo in obnibus iure episcopoli...*” [DRH., seria D, vol. 1, doc. 10, p. 22]. O localizare, ipotetică și ea, a cnezatelor lui Ioan și Farcaș este regiunea dunăreană, o regiune „primejduită”. Ele se învecinau la sud cu Dunărea, la est cu râul Olt spre vest cu Banatul Severinului, iar spre nord cu voievodatul lui Litovoi.

⁵ Județul Jaleș este menționat pentru prima oară într-un hrisov din 3 octombrie 1385, deci anterior domniei lui Mircea cel Bătrân, în care Dan I, spune: „Și mai întâi acestei mai sus-zise mănăstiri (Tismana -n.n.) grâul din județul Jaleșului, patrusute de găleți în fiecare an” [DRH, vol. I, doc. 7, p. 7]. El este continuatorul unei cnezate de vale.

⁶ Acest județ este menționat pentru prima oară la 10 iunie, 1415, când Mircea cel Bătrân întărește lui Vlad și altora „satul numit Beala, care este în județul Motrului [DRH, vol. I, doc. 38, p. 81]. Ca și în cazul județului Jaleș, care și-a luat numele de la apa Jaleșului și acesta poartă numele râului pe malurile căruia se afla situat. Este și el continuatorul unei confederații de obști sătești de tip cnezial, situate pe valea acestui râu.

⁷ Județul de Baltă este atestat documentar la 20 octombrie 1428, când Sigismund, împăratul romanilor și rege al Ungariei, întărește mănăstirilor Vodița și Tismana daniile și privilegiile anterioare, printre care „și în județul de Baltă, la Dunăre, Vadul Cumanilor...” [DRH, vol. I, doc. 62, p. 120-121]. În lista satelor și bălților celor două mănăstiri sunt menționate „și în *Blatnița* (Blahnița -n.n. - I.F.) *Saghiavățul* și *Pesticivo* și *Toporno* și *Sogoino...*” Pentru o mai bună localizare a județului se impun câteva precizări: „Atât țărani cât și muntenii mai deosebesc în partea de curată câmpie, de lângă Dunăre, o regiune bine individualizată, pe care o numesc *Blahniță*, iar pe locuitorii *blăhniceni*.”

Punctul de plecare în reconstituirea vechilor hotare ale județului îl constituie harta stolnicului Constantin Cantacuzino (1700). La sfârșitul secolului al XVII-lea, județul se învecina la nord cu județul Argeș și Transilvania, la est, dincolo de apa Oltului, cu județele Argeș și Olt, la sud cu Romanații, spre sud-vest cu Doljul, iar la vest cu județul Gorj.

Atât harta stolnicului C. Cantacuzino cât și harta lui S. Köleseri (cca. 1720) indică faptul că la nord Vâlcea se învecina cu Transilvania, precum și cu județul Argeș (Lovișteea). În legătură cu apartenența văii Lotrului la județul Argeș, încă de la întemeiere, Ion Conea scria: „Am spus că, de la cea dintâi preocupare și împărțire administrativ-centrală, valea Lotrului – prin poziția și orientarea ei – a trebuit să fie înglobată la județul de care ținea și Lovișteea propriu-zisă. Iar aceasta, situată în lungul drumului celui vechi: Sibiu-Curtea de Argeș - poate cel mai vechi și mai însemnat drum al principatului muntean, pe vremea Întemeierii și îndată după, nu putea să fie decât în același județ cu însăși capitala principatului, deci în județul Argeșului, cel numit astfel, ca și Capitala, după numele râului principal din regiune. Lovișteea, n-avea de care alt județ să fie.” [Conea, 1935, p. 59-60]. Hotarul ținea linia munților de la sud de apa Lotrului, pe direcția est-vest, îndreptându-se

De obicei, în vorbirea muntenilor, numele de Blahnița e cuprins în sfera înțelesului de țară, dar când e vorba de mai multă precizie în localizare, el se desprinde limpede de cel de al doilea. Prin expresia «am fost la Blahnița», ei înțeleg tocmai *partea cea mai scoborâtă a județului* (Mehedinți -n.n. -I.F.), *deosebită de aceea a dealurilor și colinelor joase, care sunt țară*” [I. Vintilescu, 1939, p. 80]. Blahnița (de la blah-vlah) este o veche regiune socială, posibil o confederație de obști sătești de tip cnezial, care purta același nume cu râul care trecea pe acolo. Această regiune socială era locuită, la venirea slavilor, compact de români. Slavii i-au dat un nume similar cu cel al Vlașcăi din Muntenia. Catagrafia de la 1815 înregistrează în județul Mehedinți plasele: *Blahnița de Jos* cu următoarele sate: Rogova, Scăpău, Crivina, Gruia, Gogosu, Burila de Jos, Burila de Sus, Dănceu, Izvoarele, Batoți, Balta Verde, Deveselul, Flămânda, Țigăneș, Jiana, Pătulele, Pristol, iar în plasa *Blahnița de Sus*: Izvorul Aneștilor, Vânjul, Orehovița, Bucura, Smârdeștețul, Broscari, Gura Poroinei, Valea Anilor, Poroina, Hotărani, Corlățelul, Cioroboani, Adunații de Pietrișul, Măzărca, Adunații de Izvor, Vânjulețul. La acestea s-ar adăuga unele sate din pl. Câmpul de Jos, din același județ. Această regiune se învecina est cu județul de Baltă, care cuprindea în extremitatea sa vestică Calafătul și Vadul Cumanilor, cu bălțile lor. Ca atare, județul de Baltă se întindea de-a lungul bălților dunărene, în cea mai mare parte pe teritoriul viitorului județ Dolj. De reținut că în județul Dolj, în Catagrafia de la 1815, sunt consemnate plășile *Balta de Sus*, cu satele Desa, Poiana, Piscul de Seaca, Rastul, Negoiful, Strâmba, Plosca, Bistrețul și *Balta de Jos*, cu Măceșul Românesc, Măceșul Sârbesc, Ghighera, Nedeia, Ostroveni, Grindenii, Zăvalul, Grecești, Homoșteni, Ghiciova. Deci, *județul de Baltă poate fi localizat între Blahnița și vechiul teritoriu al Romanaților*. El dispare o dată cu constituirea județelor Dolj și Mehedinți.

⁸ Județul Argeș, care cuprindea și Țara Loviștei, apare menționat la 1423, „cu data aceasta s-a găsit un hrisov din partea acestui Domn (Dan vodă-n.n.) la satul Boișoara din Lovișteea, în județul Argeș „[DRH, vol. I, doc. 51, p. 102] și la 1437, când Vlad voievod întărește mai multor boieri sate, printre care și „jumătate din Lănjești din Arghiș,, [DRH, vol. I, doc. 58, p. 150]. El s-a constituit pe teritoriul fostului voievodat al lui Seneslau și a avut prima reședință la Curtea de Argeș.

⁹ Județul Gilort, continuator și el al unui cnezat de vale, este atestat documentar la 3 mai 1502, când Radu cel Mare dăruiește mănăstirii Govora „și din județul Gilort câte patru burdufe de brânză și câte șase cașuri și mertic din casa domnească” [DRH, vol. II, doc. 15, p. 47]. Reședința județului era la Târgul Gilort. Ultima mențiune a sa documentară datează din 3 noiembrie 1516, când Neagoe Basarab întărește lui Stanciul logofăt ocini, vii, printre care și „Poiana toată de la Gilort”, pe care acesta le dăruiește mănăstirii Cornet. El a fost înglobat în județul Jiul de Sus (Gorj).

spre nord, pe la vestul satelor Mălaia, Ciungetu și Voineasa, până la hotarul cu Transilvania. Schwantz (1723) consemnează *Loviștea* ca district și înregistrează în cadrul acestuia următoarele așezări: **Băiași, Boișoara, Brătivoești, Brezoi, Bumbuești, Călinești, Căineni, Clocotici, Cucoiu, m-rea Cornet, Drăgănești, Găujani, Greblești, Lotru, Malaia, Mlăceni, Perișani, Proieni, Racovița, Sărăcinești, Spin, Titești, Văratic, Voineasa**. Dintre acestea, nouă se aflau în dreapta Oltului: **Voineasa, Mălaia, Brezoi, Lotru, Proieni, Călinești, m-rea Cornet, Sărăcinești și Robești**.

Apartenența văii Lotrului cu munții și așezările sale la județul Argeș s-a menținut, cu o mică întrerupere, în timpul stăpânirii austriace a Olteniei (1718–1739), până spre sfârșitul deceniului al patrulea al secolului trecut, când aceasta trece definitiv în componența județului Vâlcea. Hotarul cu Argeșul¹⁰ continua și la est, urmându-i, tot dincolo de Olt, județul Olt¹¹.

¹⁰ „Județele Argeș și Olt, care intră în alcătuirea eparhiei Argeșului, aveau la 1824 o altă configurație geografică și alte margini, după cum se poate ușor observa atât din lectura numelor de sate, cât și din cercetarea hărții de la sfârșitul acestei lucrări. Spre sud, hotarul Argeșului trecea pe din jos de satul Prundu și Geamăna, care-i aparțineau, și pe la nord de Smeura, Moșoaia, Mareș, care intrau în județul Teleorman. De la Poiana Lacului, hotarul Argeșului lua direcția sud, pe lângă satele Lipia și Săpata, iar din marginea de jos a Săpatei se îndrepta spre vest și apoi spre nord, pe la răsărit de satele Vlaici, Bărăști, Vața, Gura Boului și Izvoru, înglobate atunci în Teleorman, astăzi în județul Olt. De la nordul satului Izvoru, hotarul apuca spre vest înglobând în Argeș satele, oltene acum, *Răjlețu Govorei, Topana, Sâmburești, Păroși, Leleasca, Dobroteasa și Câmpul Mare*, unde atingea râul Olt, apoi lua cursul Oltului în sus până în masivul Coziei, la nord de mănăstirea Turmu. Aici hotarul trecea peste Olt, ținând linia munților de la sud de apa Lotru, cu direcția est-vest, îndreptându-se apoi spre nord, pe la vestul satelor Mălaia, Ciungetu și Voineasa, până la hotarul cu Transilvania. Prin urmare, la 1824, Argeșul cuprindea întregul plai al Loviștei, adică acea unitate geografică naturală, cuprinsă între munții Făgărașului și ai Sibiului la nord, culmea Căpățanei la sud și scăldată de la nord la sud, prin centru, de râul Olt, unitate ce apare în documentele secolelor XIII-XIV sub numele de *Terra Loystha*=Țara Loviștei” [I. Ionașcu, 1942, p. V-VI]. În forma sa străveche, județul Argeș era mai mic întinzându-se până ceva mai jos de Pitești.

Deși făceau parte din același județ, Loviștea și Lotrul alcătuiau două unități sociale distincte. Acest lucru reiese și din documentul din 1626 octombrie 13, prin care Alexandru Coconul întărește Mitropoliei două țigănci:

„Și am văzut domnia mea și cartea acestor dou boiari cu multe mărturii *de in Loviște și de in Lotru*, anume: de in Drăgănești, Marco i Pătru al popei i Pătru Urzică i ot Călinești, Călin i ot Mălaia, Stănăguiu i ot Copăceni, Dragomir i Ion i ot i Clocotici, Rădeiu i popa Stan i ot Brătivoiești, Neagoe a lu Bută, cum au umblat Berincea fără direptate”. (DRH, vol. XXI, doc 148, p. 277 – subl. n. I.F.).

¹¹ Județul Olt este atestat documentar la 26 aprilie 1500, când Radu cel Mare dăruiește mănăstirii Ostrov „din județul Oltului cinci găleți ohabnice de grâu și de orz cinci găleți” [DRH, vol. I, doc. 306, p. 491-492]. La 1824, dar situația este mult mai veche, „județul Olt era lipsit de satele situate în nordul liniei Izvoru-Păroși-Câmpul Mare, în favoarea județului Argeș. Satele Izvoru, Gura Boului, Vața, Bărăștii de Vede și de Cepturi, Vlaici, Colonești, Maldăru, Corbu, Sârbii-Măgura și Buzeștii depindeau de Teleorman, în schimb Oltul depășea, spre sud, cu mult hotarele actuale. Începând de la satul Văleni, situat la colțul sud-estic al Oltului actual, hotarul cu Teleormanul trecea pe la răsărit de satele Bratcov, Băcălești, Cărligați, Băneasa, Putineiu, Șegarcea și la sud de Lița, oprindu-se în apa Oltului, Orașul Tg. Măgurele și cu teritoriul înconjurător alcătuia raiaua Turnului care fusese desființată și redată Țării Românești, prin pacea încheiată în septembrie 1829, la Adrianopol” [Ionașcu, 1942, p. VI-VII].

Spre sud se învecina cu județul Romanați¹². Harta stolnicului Cantacuzino înregistrează în extremitatea nordică a acestuia satele Cocorăști, Junghiași și Dobriceni, iar în marginea sudică a Vâlcei satele Strezești, Stănești, Mamu și Otetelișul. Hotarul continua cu județul Dolj¹³, unde sunt consemnate satele Tălpașul și Negoiești. Spre vest, dincolo de Olteț, primul județ în ordine istorică cu care Vâlcea s-a învecinat a fost *Gilortul*. El este menționat pentru prima dată documentar la 3 mai 1502, iar ultima oară la 3 noiembrie 1516, când Neagoe Basarab întărește o danie mănăstirii Cornet, printre sate este amintit și *satul Poiana din Gilort* [DRH, vol 2, *doc 146*, p. 286]. Dacă Gorjul (Jiul de Sus) este menționat documentar la 29 iulie 1497, iar Gilortul la 3 mai 1502, înseamnă că într-un anumit interval de timp ele au coexistat, primul aflându-se la vest de cel de al doilea. În orice caz, pe la mijlocul secolului al XVI-lea, județul Gilort nu mai exista, el fiind inclus în județul Gorj. La 18 noiembrie 1587, într-un document al lui Mihnea cel Rău, sunt menționate 24 de sate din nordul județelor Gorj și Vâlcea. În partea nord-estică a Gorjului sunt pomenite satele: **Polovragi, Cernădia, Sătsel, Crasna, Ciocadea, Bălești, Baia de Fier, Pociovaliște, Hirîșești, Novaci și Cărbunești**, iar în partea nord-vestică a Vâlcei satele: **Râmești, Vaideeni, Recea, Negrești, Fomești, Zvânji, Marița, Gotca, Racovița, Oteești, Slătioara, Mateești și Sârbești** [DIR, vol. V, 1952, *doc. 352*, p. 336-337]. După H. H. Stahl, aceste 24 de sate, așezate pe drumul din depresiunea subcarpatică Novaci-Horez, sate libere și responsabile colectiv, „ar fi alcătuit o confederație de sate și un exemplu de felul cum ar fi trebuit să piară cine știe câte alte asemenea formații sociale” [Stahl, 1958, p. 187].

Conscripția virmontiană (1722) cuprinde în partea vestică a județului Vâlcea așezări precum: **Vaideeni, Recea, Marița, Racovița, Fometești, Bosomești, Corșoru, Igoiu, Sinești, Slăvești, Tereuja, Grădiștea, Obislavul, Părăușani, Ciortești, Văleni, Crăpăturile, Dămțeni, Săscioara, Contea, Mănicești, Făurești, Diculești, Tetoiu, Poenari, Vasilați, Bălcești, Gănești, Benești, Otetelișul, iar în estul Gorjului, sate precum: Polovragi, Cernădia, Ciuperceni, Poienile, Obârșia, Piscoi, Băcești, Colțești, Alunu, Pociovaliște, Bălăcești, Bilucești, Borești, Reșița, Ceplea, Broșteni, Stănțești, Crasna, Novaci, Bălești, Zorilești, Roșii, Zăicoi, Căpreni, Horezu, Bălcești, Plosca, Hobaia, Negoiești, Prigorile, Gruiu, Pocruia, Ohaba.**

Pe baza datelor existente, se poate conchide că dincolo de unele schimbări de mică amploare ale hotarelor din nord, sud și vest¹⁴, *granițele județului Vâlcea nu*

¹² Județul Romanați apare pentru prima dată menționat în actele domnești la 1 august 1496, când Radu cel Mare întărește mănăstirii Govora un obroc anual din județul Romanaților [DRH, vol. I, *doc. 276*, p. 450].

¹³ Mai mult ca sigur că județul Dolj (Jiul de Jos) exista la 29 iulie 1497 când este menționat județul Gorj (Jiul de Sus). Configurația celor două județe dovedește că nu mai poate fi vorba de o corespondență între aceste două unități administrativ teritoriale și cnezatele, care au existat aici.

¹⁴ Câteva exemple ilustrează schimbările de mică amploare ale granițelor județului Vâlcea până la 1838. Astfel, satul Junghiași este trecut în harta stolnicului Cantacuzino (1700) în Romanați, iar Conscripția

au cunoscut schimbări semnificative de la înființare și până în anul 1838 cu excepția perioadei stăpânirii Olteniei de către austrieci. În acest vechi cadru administrativ-teritorial se va desfășura analiza noastră sociologico-istorică.

DESCRIERI ALE JUDEȚULUI VÂLCEA

O descriere a acestui județ, valabilă pentru întregul Ev Mediu, aparține lui Mihai Cantacuzino și datează din deceniul al optulea al secolului al XVIII-lea: „Vâlcea se întinde din mijlocul țării, spre Romanați, mergând în munte /.../, se desparte de județul Argeș prin apa Oltului. Are drum la Căineni, care este și al Argeșului. Parte din acest județ este muntoasă și parte cu păduri; are și vii precum și pometuri și legume nu puține; iar bucate, grâu și orz, mai rar. Orașul capitală este Râmnicul, unde se află Scaunul Episcopiei. Are asemenea ocnă de sare”¹⁵ [Cantacuzino, 1902, p. 475]. Pentru începutul secolului al XIX-lea, Dionisie Fotino ne dă următoarea prezentare: „Acest județ se hotărăște dinspre nord cu munții Argeșului, dinspre sud cu județele Olt și Romanați și dinspre apus cu Gorjul și Doljul. Afară de râul Olt, prin acest județ se scurg vreo 13 râulețe neînsemnate. Acest județ, se subîmparte în nouă plăși și două plaiuri, cu 175 de sate /.../. Plaiurile se păzesc de către doi vătași, dar nu are nici o potecă spre Transilvania, căci sunt în mijloc munții județului Argeș. Două orașe sunt în acest județ: Râmnicul, aproape de malul Oltului, scaunul ispravnicilor și cea dintâi Episcopie a Țării Românești, cu șase biserici și două schituri: Titireciul și Teișul. Aproape de acest oraș, dinspre marginea Oltului, la locul ce se cheamă Răureni, se face în tot anul zi de târg (iarmaroc) mare, pe la începutul lunii septembrie. Celălalt oraș este Ocnele Mari, cu cinci mahalale. Acest județ are patru căpităanii: a Scaunului slujitorilor Râmnicului, a Poterei, a cătanelor Marcului și a Oltului. El mai are șase mănăstiri: Cozia, Arnota, Mănăstirea Dintr-un Lemn, de călugărițe, Bistrița, Horezu și Govora. Afară de acestea și doisprezece metehuri:

virmonțiană îl înregistrează în Vâlcea. La 1633, satul Pârâeni ținea de județul Gorj, în harta stolnicului Cantacuzino apare în Vâlcea. Satul Colțești este trecut în Conscriptia virmonțiană și harta lui Schwantz în Gorj, iar catagrafia lui Caragea îl menționează în județul Vâlcea. Hărțile lui Schwantz și Ruhedorf prezintă hotarele județelor Vâlcea, Romanați, Gorj și Dolj, cu totul altfel decât cele ce reies din analiza așezărilor înregistrate de Conscriptia virmonțiană și catagrafiile menționate. Extinderea Loviștei vâlcene până la Gorj are loc în timpul stăpânirii austriece asupra Olteniei (vezi harta lui Schwantz - 1723). Harta lui Ruhedorf consemnează „Lovista filialis ad Wultscha”, care de asemenea se învecina la vest cu jud. Gorj. D.Fotino (1818) specifică faptul că la nord Vâlcea se învecina cu munții Argeșului.

¹⁵ Sugestiv pentru importanța economică și comercială a salinelor de la Ocnele Mari este documentul din 14 octombrie 1465, prin care Radu cel Frumos scutește de vamă la târguri, la vaduri și la munți două căruțe ale mănăstirii Cozia, care pot aduce sare de la Ocne, butoaie de vin și peste tot, de la Severin la Brăila: ca două căruțe ale acestei mănăstiri să meargă libere și să cumpere, mai întâi, sare de la Ocne pe care cumpărând-o să nu dea vamă...” [Panaitescu, 1938, p. 261]. O cantitate mare din sarea extrasă de la Ocnele Mari se exporta în Peninsula Balcanică.

Stănești, Dobrușa, Cetățuia, Sărăcinești, Arhanghelul, Slătioara, Boncești, Vălenii, Neteda, Mănăilești, Băbeni și Romanul, iar biserici, afară de cele din orașe, 446. Drum comun de la Râmnic în Transilvania este pe la Căineni, cale de zece ore. Acest județ are 12 014 familii de locuitori, 7 812 birnici, 14 postelnici, 75 neamuri, 110 companiști, 284 mazili, 89 ruptași, 1.010 scutelnicei, 668 poslușnici, 374 slujitori, 138 preoți, 163 diaconi, 222 bulgari” [Fotino III, 1859, p. 173-174].

Pădurea

Harta lui von Specht (1790/91) indică și în cazul județului Vâlcea prezența masivă a pădurii, situație confirmată și de numeroase documente din secolele XIV-XVI. Satele din depresiuni și de pe cursurile apelor erau situate în mijlocul pădurilor imense și anume în zona foioaselor (fag și stejar), care le înconjurau din toate părțile. Aici populația „ocupa locul cel mai prielnic, în dosul acestor codri nesfârșiți, acolo unde dealurile bogate îi puteau da poame și grâne, în poalele munților unde înălțimile se mai domoleau și îngăduiau să se înșire satele cu case risipite. Acolo își făceau curături, adică luminișuri în pădure, cu locuri de pășune și de semănat și este interesant că în timpurile foarte vechi, după cum se pare, se întindea un lanț de asemenea luminișuri între dealuri și munți, coincidând cu depresiunile subcarpatice” [Vâlsan, 1971, p. 549-550]. Masivul păduros era prezent la sud și la nord de valea Lotrului, el continua de o parte și de alta a Oltului, până la vărsarea acestuia în Dunăre. El acoperea toată suprafața Vâlcii, trecând și în județele învecinate. Harta lui von Specht înregistrează și terenurile despădurite, cultivabile, cum este cazul arealului **Bujoreni-Olteni-Cetățuia-Râmnic-Copăcelul-Bârsești – râul Olt**. Este, deci, firesc, ca *civilizația satului arhaic să fie una a lemnului*. Din lemn este casa cu mobilierul, uneltele de muncă, moara și pivele, biserica, războiul de țesut, furca de tors, învelitorile fântânilor, jghiaburile, știubeele etc. „Elementele esențiale ale casei românești, în sat ca și la oraș, erau din lemn. Începând cu blănille groase de stejar, care se puneau la temelie – *talpa casei* –, continuând cu bârnele din care se făceau pereții - la cei mai săraci în loc de bârne erau crengi mai subțiri împletite - și isprăvind cu căpriorii podului, cu șindrila sau șita acoperișului și cu stâlpii cerdacului, totul e din lemn. Până și cuiele pentru șindrila – într-o vreme când fierul era scump, se făceau din lemn și anume din lemn tare de tisă” [Giurescu, 1976, p. 343].

Masivitatea pădurii constituia o serioasă piedică în calea dezvoltării agriculturii. Înlăturarea pădurii prin defrișare a constituit, deci, una din sarcinile de bază ale sătenilor. „Poiana naturală sau artificială constituia așadar elementul de bază al economiei sătești și lupta împotriva pădurii era o luptă pentru mărirea și crearea poienelor” [Stahl, 1958, p. 227].

În cazul satului arhaic ne interesează două tehnici agricole:

a. *Agricultură „mutătoare”* (în moină), realizată prin defrișare și deștelenire permanentă, în care un pământ nu putea fi pus în valoare decât un număr limitat de ani, după care urma o părăsire a terenului, care se înțelenea sau se umplea iarăși de pădure” [Stahl, 1958, p. 230];

b. *agricultură alternantă* (cereale-iarbă), „cu însămânțări o dată la doi-trei ani, practicate pe terenuri anume delimitate în acest scop de colectivitatea sătenilor, denumite în terminologie populară *câmpul de sus* și *câmpul de jos*, *hotarul de sus* și *hotarul de jos*” [Stahl, 1980, p. 105]. Cele două subtipuri se pot combina, în care alternanța între cereale și iarbă este completată de cucerirea a noi terenuri agricole, prin defrișare, deștelenire.

Operațiile de defrișare erau complexe și presupuneau „multă muncă și mult chin”. Dintre acestea amintim: **a.** *lăzuirea*, adică tăierea cu toporul a copacilor dintr-o anumită porțiune de pădure. Toponimia din județul Vâlcea păstrează acest termen; *Lazuri*, loc izolat în comuna Oteșani, plasa Horezu; *Lazuri*, loc izolat în comuna Vaideeni, pl. Horezu; *Lazurile*, poiană la doi km spre sud-vestul satului Călinești, pl. Cozia; *Lazuri*, poiană, în comuna Alunul, pl. Oltețul de Sus [Alessanderescu, 1893, *passim*]; **b.** *secătuirea*, respectiv cojirea copacilor, de jur împrejurul trunchiurilor pe o anumită lățime, astfel încât circulația sevei se blochează, iar copacii se usucă, seacă. Copacii, de pe un anumit loc, secătuiesc, alcătuind o *secătură*. Acest toponimic este și el frecvent în toponimia județului: *Seaca*, sat care face parte din comuna Călimănești, pl. Cozia; *Seaca*, deal în continuarea munților Arnota și Burila, pl. Horezu; *Seaca*, deal în comuna Mateești, pl. Horezu; *Secătura*, loc izolat în comuna Oteșani, pl. Horezu; *Secăturile*, mahala în comuna Costești, pl. Horezu; *Seciu*, pisc pe creasta șirului de dealuri ce brăzdează în lung și-n lat comuna Costești, pl. Horezu; *Seciu*, câmpie, pl. Horezu; *Seciu*, pădure aparținând comunei Nisipi, pl. Cerna de Jos; *Seciu cu Tei*, pădure pendinte de comuna Bătașani, pl. Cerna de Jos; **c.** copacii uscați se tăiau aproape de rădăcină, iar acea parte a copacului rămasă se numea *ciung*, iar locul purta numele de *ciungitură* sau *ciunget* (de aici vine numele satului *Ciungetu*, pl. Cozia); Aceste resturi de copaci se tăiau apoi cu securea, iar rădăcinile se scoteau cu cazmaua; **d.** o altă tehnică specială era cea a *jariștei* sau *arsurilor*, prin care secătura era incendiată, copacii uscați ardeau, iar locul era apoi curățat, obținându-se o curătură. Referitor la această tehnică agricolă arhaică într-un document din 7 iunie 1571 se precizează: ”și au curățit-o cu securea și cu *sapa* și cu *foc* și cu mult chin” [DHR, vol. IV, *doc.* 28, p. 27]. În toponimia județului găsim exemple sugestive ale utilizării acestei tehnici: *Jarostea*, sat în comuna Zăvoieni, pl. Cerna de Jos; *Jarostea*, deal în comuna Zăvoieni, pl. Cerna de Jos; *Jarostea*, poiană la nord-estul comunei Șerbănești, pl. Mijlocul; *Jarostea*, loc izolat la vestul comunei Racovița, pl. Horezu; *Jarostea-Fagilor*, pădure particulară în raionul comunei Recea, pl. Horezu [Alessandrecu, 1893, *passim*]; **e.** *runcuirea* desemna operația de defrișare a pădurii.

„În regiunile muntoase ale Italiei de nord, urmașele latinescului *roncus*, cuvânt latin, s-au păstrat de asemeni și înseamnă pădure defrișată” [Pușcariu, 1977, p. 42]. Și ea este prezentă în toponimie: *Runcu*, loc izolat, situat pe moșia statului Ezeru și Brazi, com. Cheia, pl. Cozia; *Runcu*, deal spre sud de Comuna Căineni, pl. Cozia; *Runcu*, loc izolat în comuna Popești, pl. Cerna de Sus; *Runcu*, sat pendinte de comuna Stănești, pl. Cerna de Jos; *Runcurile*, locuri izolate în comuna Govora, pl. Ocolul etc. [Alessandrescu, 1893, *passim*]. Prin scoaterea rădăcinilor se obținea în locul respectiv o *curătură* sau o *curățitură*. Prin utilizarea acestei tehnici se constituiau locurile pentru fâneață, pometuri, vii, arături, locuri de casă și chiar așezări. *Răspunsurile la chestionarul lingvistic* (județul Vâlcea) al lui B. P. Hasdeu ne oferă o serie de informații prețioase în legătură cu modul de utilizare a terenurilor, a „curăturilor”, cu practicile agricole:

„Pământul nelucrat se numește în genere *livadie*, iar cel ce se ară pentru prima oară se numește *țelină*. Și celui arat de mai mulți ani i se zice *ogor*” [preot, I. Iliescu, com. Recea, pl. Horezu, 1885, p.10]. „Unde se cosește fânul se numește *livadie*, unde se seamănă porumbi întâi se zice *țelină*, unde se seamănă porumbi de mai multe ori se numește *ogor*, pe unde pășunează vitele se numește izlaz, plai sau munte” [I. Stănescu, comuna Recea, pl. Horezu, învățător-preot, 1885, p. 22]. „Câmpul cel nelucrat se numește *livadie* sau *țelină*, iar când [e] necurățat se zice *lessă*. Locul sau câmpul lucrat se zice *ogor* sau loc arător” [pr. D. Nisipescu, com. Zăvoeni, pl. Otăsău, 1885, p. 24].

Toponimul „curătură”¹⁶ este și el prezent în zonă: *Curăturile*, sat din comuna Govora, pl. Ocolul; *Curăturile*, loc de fânețe, comuna Bunești, pl. Ocolul; *Curăturile*, poiană la nord-est de comuna Serbănești, pl. Mijlocul; *Curăturile*, deal, prelungire a comunei Bărbănești, pl. Ocolul, care de la sudul comunei intră în regiunea dealurilor; *Curăturile*, loc izolat în comuna Popești, pl. Cerna de Sus; *Curăturile*, pisc pe creasta șirului de dealuri ce brăzdează în lung și-n lat comuna Costești, pl. Horezu; *Curătura Strigoiiului*, loc izolat în comuna Modoia, pl. Otăsău; *Curăturița*, loc izolat în perimetrul comunei Olănești, pl. Cozia [Alessandrescu, 1893, *pasim*].

Ea este menționată și în documentele istorice:

La 15 aprilie, 1498, Radu cel Mare întărește mănăstirii Govora livezi și pădure: „ca să-i fie livada care este lângă hotarul vlădicesc, oricât a ținut popa Buicea, pentru că a cumpărat egumenul Dorotei de la popa Buncea, pentru 1500 aspri. Și iarăși să le fie din vadul Slatinei, de la Trestioară și din jos și din sus, cu livezile și cu pădurea și oricât este *curățit în pădure*” [DIH, vol. I, *doc* 283, p. 461]. La 23 iulie, 1514, Neagoe Basarab întărește lui Tudor logofăt și jupanului Stanciu ban „ca să le fie în Costești din partea lui Leotă jumătate din ocină cât are

¹⁶ În limbajul popular *curătura* se confundă deseori cu *laz*, *seciuri*, *runc*. Distanța riguroasă a acestor termeni aparține limbajului specializat.

și din deal și din câmp și din *curătură* jumătate ...” [DRH, vol II, *doc. 162*, p. 309]. La 25 iulie, 1580, Mihnea Turcitul întărește mănăstirii Cozia o ocină în Râmnic. „Ca să-i fie ocina de la Râmnic, pe vechiul hotar, de la Mișăi, la via lui Oprea Spărelului, iar de aici, tot anume Licura toată, iar de aici, la via lui Oijea și iarăși la livada lui Pătru, iar de aici, la vârful viei lui Cioroga și iar la via lui Pătru, pe culme, până la vârful viei lui Ivenco a lui Budea și iar la via de la Iezer, iar de aici pe culme, până la livada lui Oprea, pe margine, iar de la apă, drept în jos, până la *curătura* lui Mihai și iar până la vârful *curăturii* lui Itul, la fagul cel mare, iar de aici, din Coasta cu Cărbuni, iar de aici la *curătura* lui Crăciun, iar de aici, Ribicica, la capul Siliștei și iar de aici apa Remadiu cu patru mori și ulița cu țigani. Și iar a cumpărat din Râmnic 10 ogoare pentru 4 000 aspri” (DRH, vol. VIII, *doc. 313*, p. 511). La 12 februarie, 1619, Gavril Movilă, fiul lui Simion Movilă, întărește lui Stănilă din Cacova stăpânirea peste diverse ocine, printre care și părțile cumpărate de la Mărin, Gheorghe și Stoica din Dobriceni: „două locuri, unul la poiana Popii și altul la *curături* ...” [TMV, 1983, *doc. 256*, p. 103-104]. La 24 aprilie 1676, Goran, feciorul logofătului Dumitru din Cacova, vinde logofătului Dumbravă din Dobriceni moșie în Valea Ulmetului. „Hotare: locul Mantei și *curătura* lui Gheorghită” [TMV, 1983, *doc. 738*, p. 242]. La 15 ianuarie, 1735, egumenul mănăstirii Bistrița se adresează Administrației chezaro-crăiești „pentru satul Costești, că sunt 150 de familii și nu mi-au lucrat în această vară preț de 20 taleri și satul Furnigariul, sunt 50 de familii și nu mi-au lucrat preț de un ban și mănâncă moșia cu dobitoacele și *au tăiat pădurea de au făcut-o mai toată câmp ..*” [TMV, 1983, *doc. 166*, p. 347]. La 8 iulie, 1779, egumenul mănăstirii Bistrița răspunde „că la alți oameni străini nicidecum nu au dat moșie cu arendă, fiindcă livezile abea sunt pentru treaba mănăstirii, făr’ de numai unor oameni ce le zic Budeștii, care au avut curături pe acea moșie a mănăstirii, pe acia, fiindcă *au curățit pădure și mărăcini, pe cât au curățit, cosesc livezi pentru treaba lor, cu dijmă. Fiindcă de vreme ce au cărățat pădurea, nu-i poate scoate din livezi, ci cosăscu și-și dau dijma după obicei*” [DRA, 1961, *doc. 586*, p. 739]. Printre cheltuielile făcute de egumenul mănăstirii Horezu, în anul 1804, sunt și cele pentru înlăturarea umezelii și a pădurii din imediata apropiere a mănăstirii: „la vale, era loc de ținea apă și [la] pădure mare, și [la] curțile mănăstirii îi zicea *rovină, pentru că era loc apos*, de nu era de nici o treabă. Și eu, cu multă cheltuială și strădanie *am pus de au curățit pădurea toată și am făcut șanțuri de s-au slobozit apa și s-au făcut locuri arătoare; ară mănăstirea bucate cum și livazi de 150 cară de fân; din pădure meree acum sânt semănături și livezi, îndemnându-mă, fiind și aproape de mănăstire, de am făcut această curătură, fiind de mare folos sf. mănăstiri ...*” [Ionașcu, 1935, p. 133].

În foarte multe cazuri, din operațiile în urma cărora rezulta *curățitura* pădurii, se constituiau *poiene* artificiale. Ca și poienile naturale, ele erau nu numai locuri de livadă, pășune sau arătură, ci și locuri unde se constituiau așezări, respectiv cătune, apoi sate, rezultate ale procesului de *roire*. O dovadă în acest sens o constituie

frecvența foarte mare a toponimelor *poiana*, *poienari* etc. Spre exemplu, la 1520 Neagoe Basarab întărește mănăstirii Dobrușa satul Crivina și Poiana Ciolanului [DRH, vol. II, *doc.* 198, p. 387]. La 1521, Neagoe Basarab întărește mai multora ocină în Bălești, în hotar cu Sârbești și Poeni [DRH, vol. II, *doc.* 210, p. 404]. La 15 aprilie 1688, Iordache, fiul lui Fiera logofăt vinde popii Dumbravă din Dobriceni partea lui de moșie din Dobriceni, și anume:” locul de la Jaleș, cât este codru, o falce înspre muche, locul de pe Valea Rea, două falce la Frasin, locul de la nucul Nastei, a treia parte din față, *locul din poiană*, la via lui Troiță, o falce, locurile de la jugaștrii, a treia parte cu pomi cu tot din via lui Troiță până în mejdina hotarului despre Obrej, la Scăet ...” [TMV, 1983, *doc.* 938, p. 288]. În dicționarul lui C. Alessandrescu sunt menționate: *Poiana Jura*, teren cultivabil și cu câțiva arbori de esență plop, întindere de 1850 ha, situat în comuna Bogdănești, pl. Cozia; *Poiana Seciu*, teren de fânețe, cu pădure, situat în comuna Bogdănești, pl. Cozia; *Poiana Călugăriței*, petic de pământ în raionul comunei Cheia, pl. Cozia; *Poiana cu Rugi*, loc izolat, comuna Mădulari, pl. Horezu; *Poiana lui Cotorcea*, poiană la vest de comuna Bunești, pl. Oltețul de Jos, cultivată cu pruni; *Poiană Rotundă*, poiană în comuna Olănești, pl. Cozia; *Poieniță*, poiană spre est de comuna Dobriceni, pl. Ocolul; *Poiana cu Peri*, poiană, com. Românești, pl. Cerna de Sus; *Poiana*, vâlcea în comuna Căineni, pl. Cozia, numită astfel din pricina locului neted, la 4 km spre vestul comunei; *Poienari*, deal în raionul comunei Poienari, pl. Oltețul de jos, pe care se cultivă 16 ha și 50 ari de vie etc.

Pădurea constituia și locul de adăpost în calea năvălitorilor, sursă de hrană pentru oameni și pentru animale. Astfel, în pădurile de stejar rămătorii erau duși la ghindă, iar în cele de fag la jir. Într-o învoială, datând din 5 decembrie, 1699, a lui Vasile, egumenul mănăstirii Cozia, cu săteni din Voineasa, Malaia, Luncani și Brezoi se stipulează: „De asemenea mănăstirea urmează să-și facă parte când ar fi mâncare pentru rămători și ar fi duși rămătorii în pădurile ce sunt partea ei ...” [TMV, 1983, *doc.* 1063, p. 322]. Dintre veniturile mănăstirii Horezu pe anul 1794 sunt amintiți și 100 taleri după *ghinda de la Șirineasa* [Ionașcu, 1935 p. 123]. La sfârșitul secolului al XIX-lea, C. Alessandrescu scria: „Rasa porcilor (din județul Vâlcea - n.n.) e unguască și sârbească pe lângă rasa românească. Nutrimantul lor, în genere vorbind, e ghinda” [Alessandrescu, 1893, p. 505].

Tot prin aceste păduri masive își croiau traseul și drumurile.

Drumuri arhaice

Hărțile lui Schwantz (1723), Ruhedorf (1788) și von Specht (1790/91) arată în Țara Românească un adevărat păienjeniș de drumuri străvechi, dintre care putem distinge drumurile principale, *împărătești*, precum și cele secundare, inclusiv potecile, extrem de numeroase. Ele asigurau legăturile dintre așezările umane, dintre zonele de munte, de deal, de câmpie și de baltă. Târgurile și orașele erau puncte de convergență importante ale satelor. „În epoca medievală, râurile, ca linii

de comunicație, aveau o însemnătate cu mult mai mare decât azi. Nu numai din pricina eventualei navigații ce s-ar fi făcut pe ape, în lipsa unor drumuri lucrute de mână omenească, dar și prin faptul că, în această epocă, pădurile acopereau suprafețe cu mult mai întinse ca acum; în țara noastră, acopereau fără întrerupere întreaga câmpie a Țării Românești, de la Olt până la marginile Bărăganului, și luncile râurilor deschideau drumuri naturale care tăiau aceste păduri. Erau singurele drumuri prin codrii care purtau numele de Pădurea Nebună (Teleorman), Pădurea Românilor (Vlăsia), Pădurea cea Mare (în Ilfov), ceea ce arată mărimea și importanța acestor codri medievali „[Panaitescu, 1994, p. 100-101].

Majoritatea drumurilor din județul Vâlcea au o direcție longitudinală, pe văile apelor. Dintre acestea se distinge, în primul rând, prin importanța sa istorică, economică și militară vechiul drum roman, care făcea legătura dintre Dunăre și Sibiu. Conform descrierii din harta stolnicului C. Cantacuzino, acesta pornea de la Dunăre, unde avea două brațe, unul de la Celei (Diploma cavalerilor ioaniți de la 1247 menționează *ac piscine de Cheley*), cu pod peste Dunăre¹⁷ și altul de la vărsarea Oltului, din dreptul Izlazului. Ele se uneau mai la sud de Caracal, iar drumul continua, paralel cu Oltul, lăsând, în județul Vâlcea de o parte și de alta a râului sate precum Stănești, Strejești, Runcu Voicești, Șirineasa, atingând apa Râmnicului. Această porțiune de drum apare în harta stolnicului (copia Papiu-Ilarian) cu mențiunea: *stradii la stricata de Traiani Imperator*. De la orașul Râmnic drumul continua spre CĂlimănești, iar în dreptul satului Jiblea¹⁸ (Argeș), el trecea, peste Olt, ducând prin Rădăcinești-Clocotici-Perișani-vama de la Căineni-Turnu Roșu, până la Sibiu. „Exista la fel înainte ca tehnica modernă să fi construit *ea* un drum prin Cheile Coziei, a fost și dincoace de Olt drumul străvechi popular, anonim, dar istoric totuși – de pătrundere în Loviștea, pentru cine venea din sud, a

¹⁷ La Jiblea exista un pod care făcea legătura între cele două țărmuri ale Oltului, după cum rezultă din documentul din 3 aprilie 1631 referitor la cnejii din satul Jiblea (Argeș). Printre obligațiile acestora era și : „să-și păzească podul de la Jiblea, pe unde trec slugile domnești” [TMV.1983, *doc. 319*, p. 124] Prezența podurilor umblătoare este menționată și în catagrafia Episcopiei Râmnicului de la 1824. Astfel, acesta deținea și „un pod care lucrează în apa Oltului la schela Lespezile...” (p. 123).

Pe această arteră principală, la nord de Râmnic, alături de Cetățuia, mănăstirile existente aveau și rol de apărare. Referindu-se la mănăstirile Cozia, Călimănești (posibil Ostrov) dar și Cotmeana (Argeș), Nicolae Iorga scria: „... cele trei mănăstiri păziau și valul Oltului și drumul către cetatea de Scaun a țării, și erau puternice și folositoare cetăți, ca și Vodița, care stăpânea la Porțile de Fier și Tismana, care aținea calea la pasul gorjean al muntelui ...” [Iorga 1928, vol. 1, p. 57]. Această funcție de apărare o îndeplineau și alte mănăstiri.

¹⁸ În legătură cu acest pod, de fapt de mult distrus, ceea ce înseamnă că stolnicul C. Cantacuzino a utilizat hărți foarte vechi, C. C. Giurescu și Dinu C. Giurescu precizau: ”Câtăva vreme, mai bine de o jumătate de secol, a fost liniște din partea goților; mulțumiți se vede, cu Dacia, ei nu mai atacă imperiul. Sub Constantin cel Mare însă, luptele reîncep. În anul 332, acest împărat trimite, sub comanda fiului său, o armată însemnată împotriva lor. Ea trece Dunărea la Celei pe un pod de piatră și lemn, a cărui construcție se isprăvisse cu patru ani mai înainte, înaintează pe țărmul stâng, de-a lungul Oltului, pe drumul roman refăcut și atacă pe goți” [Giurescu, 1974., p. 171].

fost unul care, din dreptul actualei localități Jiblea, pornea spre răsărit, pe sub masivul Coziei, trecea prin satul Rădăcinești (unde, cum vom vedea, a fost și cetate romană), pentru ca după aceea, îmbrățișând larg pe la răsărit masivul istoric (Caucasus mons!), să înceapă a urca dinspre Sălătruc spre nord și să ajungă sus - pe șaua Clocoticiului, dintre” Cozia și Frunți, la altitudinea de 900 m, (în cheile Coziei nu avem, totuși, decât puțin peste 300 m altitudine; poporul, însă așa cum dincolo la Vâlcan, suie pe pasul istoric, cu *căruțu*, până la 1.600 m și *evită* pe cei numai 500 m ai defileului de pe Jiu – așa și aici, mergea în *Loviște* pe dincolo, pe la Rădăcinești și Clocoticiul). În acest din urmă punct era altitudinea maximă a drumului, după el, coborai spre Poiana și Perișani, acest din urmă sat fiind așezat chiar în gura nordică a *pasului* care din Sălătruc și până la el, are peste 15 km lungime. Pe aici *a mers* tot acel comerț medieval și după aceea, care a legat continuu Sibiul din nord cu Râmnicul și Curtea de Argeș din sud, prima capitală a Țării Românești” [Conea, 1938, p. 40-41]. Cele mai importante puncte vamale erau în Țara Românească *Genune, mai sus de Căineni*, iar pentru Transilvania *Turnu Roșu* (cu cetate). Despre acesta Hans Dernschwam (1494-1568) scria: „Turnu Roșu este o trecătoare între românii din Țara Românească și locuitorii din Transilvania, prin care curge o apă numită Olt. Pe această/trecătoare/o țin/cu rândul/sibienii și juzii regali, câte o jumătate de an succesiv” [Dernschwam, 1968, p. 283].

În partea sudică a acestui drum, de la Izlaz, pornea un altul, de-a lungul Dunării¹⁹, care după descrierea lui Schwantz, „trece prin satele Potroslii, Zăval, Nedeia, Măceș, Pleșești, Bistrița, Călugăreni, Hrast, Ghidici, Poiana, mergând la Calafat, în județul Mehedinți” [Băcilă, 1924, p. 10]. Era un drum care trecea prin zona bălților dunărene, având deci o importanță economică deosebită, pe aici treceau carele cu grâne, pește sau sare ale mănăstirilor, dar și ale negustorilor. El ducea la vadul Vidinului (*Vadul Cumanilor*) și de aici la Filipopol, Adianopol, Constantinopol și prin acesta avea și o însemnătate comercială și militară.

Din Râmnic pleca un al doilea drum principal, drum străvechi, singurul din județ cu direcție est-vest. Era drumul „de sub munte”, „drumul Ocnei”, care de la Râmnic trecea pe la Ocne-Teiș, cobora prin Titireciu, urca pe dealul dintre Bunești și Govora – dealul Pietrarilor – Horezu (de aici se desfăcea o potecă utilizată și în transhumanță, care ducea pe creasta munților, până pe valea Lotrului) – Polovragi – Novaci – Tg. Jiu (târg important, punct de convergență a numeroase drumuri, dintre care cel mai însemnat era fostul drum roman, care făcea legătura, pe malul Jiului, între Dunăre, și prin *pasul Vâlcan* cu Țara Hațegului)²⁰. De la Tg. Jiu „merg

¹⁹ „De-a lungul Dunării era drum roman de la Drobeta și până la Giurgiu. Din el se desfăcea la Bechet drumul care urca pe Jiu și se unea în dreptul Craiovei, cu drumul principal ce străbătea Oltenia de la apus spre răsărit” [Giurescu, 1974, p. 113].

²⁰ Schwantz descrie acest pas istoric astfel: „La confluența râurilor Sușița Verde și Sușița Seacă merge un drum spre pasul Vulcan, trecând creasta munților Zănoaga, Vulcan, trece Jiul românesc și pârâul Crivadia, și, pe la Piatra Tătarului, trece în Transilvania” (Băcilă, 1924, p. 14).

două drumuri în județul Mehedințului: unul trece râul Sohodol (Jaleș - n.n.), pe la Copăceni și râul Bistrița, pe la Teleștii de Jos și pe la Ciuperceni trece în Mehedinți; altul tot de la Tg. Jiu, dar *mai sus*, trece pe la Brădiceni și la râul Tismana (Tismana este menționată în vechile documente și ca oraș și cetate) se desface în două: o ramură duce la mănăstirea Tismana și altă ramură spre Baia de Aramă, în Mehedinți” [Băcilă, 1924, p. 14]. De la Baia de Aramă pleca un drum care ducea la Cerneți (la Severin era schelă) și de aici la Calafat-Vadul Vidinului, și un altul, de la Strehaia direct la Vadul Vidinului. De reținut că „nodul de legătură al comerțului raguzan cu cel săsesc a fost la Vidin, oraș pentru care raguzanii aveau privilegiu comercial încă de la 1240, de la țarul Ion Asan II” (Panaitescu, 1994,p.103) .Acest drum care pleca de la Râmnic la Tg. Jiu, Baia de Aramă, Cerneți etc. era cunoscut în vechime și ca *drum* al *Mehedinților*, pentru că, după cum am văzut, el ducea în Țara Mehedințului. El apare cu această denumire într-o hotărnicie a satului Bârsești (Vâlcea), datând din 1546: „de la Ocnă, pe drumul Mehedinților și de acolo în piscul Furnicariului, până cade în jos, până în drumul Mihăeștilor, pe drumul Târgului și din drumul Târgului pe drumul Stolnicenilor până în hotarul Căzăneștilor și de acolo, pe culme, până se lovește în vechiul drum al Mehedinților” [DRH, vol. V, doc. 226, p. 265]. Satele menționate în documentul emis de cancelaria domnească la 18 noiembrie 1587: **Râmești, Vaideei, Recea, Negrești, Fomești, Zvânji, Marița, Gotca, Racovița, Oteești, Slătioara, Mateești și Sârbești (jud. Vâlcea) și Polovragi, Cernădia, Sătsel, Crasna, Ciocadea, Bălești, Baia de Fier, Pociovaliste, Hirisești, Novaci, Cărbunești (jud. Gorj)** se aflau situate în proximitatea acestui drum. Legătura cu Transilvania se putea face atât prin pasul Vâlcan, cât și de la Râmnic, prin Țara Loviștei, la Sibiu. Cele două drumuri serveau și la transportul sării de la Ocnele Mari, utilizându-se carele cu boi, dar și cu caii de către călăreții sărari. Transportul sării de la Ocnele la Dunăre se făcea , urmând vechiul drum roman, de-a lungul Oltului, din care cauză acesta a primit numele de *drumul sării*. De la Căzănești, drumul trecea prin Băbeni, Drăgășani, Strejești, Piatra, Brâncoveni, Caracal, îndreptându-se spre Izlaz, Bechet și Calafat ²¹. Sarea nu era numai exportată, ci, în primul rând, folosită la săratul peștelui, pentru oi, ca și în alimentație.

Cel de-al doilea drum principal, „pornea tot de la Ocna și ținea printre dealurile subcarpatice ajungând la Cloșani. „De la Cloșani, drumul sării trecea peste râul Cerna, urca pe platoul Bulzului, ocolea pe la sud masivul Godeanu și ieșea la Râul Seș, pe platou unde exista o piață a sării sau un fel de nedeie a sării ...” [Vulcănescu, Simionescu, 1974, p. 55].

²¹ „Cel mai mare depozit de sare în secolul al XVIII-lea a fost cel de la Pristol, care avea o capacitate de 1.000 care de sare și de unde sarea era trimisă la turci sau în Banat, Serbia, Bosnia, pe calea Dunării .”(Toșa-Turdeanu, 1975, p. 183).

Un alt drum important (potecă), în special pentru *transhumanță* era acela care pornea de la Polovragi, care continua la nord până în munții Poiana Muierii, Stănișoara, Coman, Balomir (unde vărau turmele de oi ale oltenilor și ardelenilor) și cobora de la Polovragi, de-a lungul Oltețului, pe la Cepturoaia, în Câmpia Romanașilor. Pe la Vadul Ciobanului, turmele de oi treceau Dunărea. Turmele de oi venite pe drumul Oltului sau pe valea Oltețului se răspândeau, în principal, în zona de baltă a câmpiei oltene.

Munții erau străbătuți de numeroase poteci, cunoscute numai de oamenii locului. Turmele de oi se suiau în munți din bazinul râurilor Repedea, Oltețul, Latorița și Lotru. Deosebit de important pentru păstoritul transhumant era și aceea care venea din Mărginimea Sibiului și care continua pe crestele munților Cibinului, Lotrului, Parângului ajungând la Novaci, Cernădia (unde era schela-capăt de drum și popas pentru oieri), drum care ducea în câmpia dunăreană și, totodată, se intersecta cu drumul Mehedințului. De la Horezu pornea o potecă care trecea pe lângă mănăstirea Bistrița și ajungea la Malaia pe valea Lotrului. Aceasta din urmă a jucat și ea un rol important în transhumanță.

În desfășurarea vieții social-economice tradiționale un rol important l-au avut drumurile și potecile care legau satele între ele și, mai ales, drumurile ce legau satele cu târgurile („drumul Târgului”, „drumul Mihăieștilor”, „drumul Stolnicenilor” etc.) .

Reconstituirea drumurilor arhaice constituie o temă majoră a istoriei, deoarece „Drumurile globului terestru au fost un fel de alambicuri puternice, care au transformat într-un fel sau altul, popoarele care s-au angajat pe ele” [Demolins, 1901, p. VII].

AZEZĂRI OMENEȘTI MENȚIONATE DOCUMENTAR ÎN SECOLE XIV-XVI

Cercetările întreprinse de istorici, geografi și sociologi între care se remarcă cele ale lui I. Donat, au evidențiat, în secolele XIV-XVI, densitatea ridicată a așezărilor umane situate în depresiuni și în zona deluroasă. „Coroborând observațiile din hartă și cartogramă, putem spune în rezumat că vechile sate și orașe din Țara Românească se concentrau mai ales în regiunea colinelor și îndeosebi pe *Piemontul Getic*, unde există 8 din cele 11 raioane cu mai mult de 75 de așezări constatate documentar,, [Donat, 1956, p. 83]. Analiza informațiilor cu caracter istorico-geografic ne permite să conchidem că județul Vâlcea făcea parte din categoria vechilor unități sociale cu un grad ridicat de populare. Pentru a avea o situație mai bună privind popularea acestuia, s-a reluat activitatea lui I. Donat de indentificare și localizare a vechilor așezări și s-au reanalizat așezările menționate în intervalul amintit, utilizându-se în acest scop documentele publicate în *Documenta Romaniae Historica* și mai ales prețioasele informații cuprinse în două volume publicate de istorici vâlceni: *Tezaur medieval vâlcean* (1983) și *Comori*

arhivistice vâlcene (1985). Pentru identificarea și localizarea așezărilor dispărute s-au mai folosit: *Conscripția virmontiană* (1722), Catagrafiile de la 1815-1831, precum și hărțile stolnicului C. Cantacuzino (1700), Köleseri (cca. 1720), Ruhedorf (1788) și von Specht (1790/91). Desigur că lista așezărilor, datorită dificultății indentificării unora dintre ele, este amendabilă. Pentru a putea realiza o analiză mai aprofundată și o abordare comparativă, satele, târgurile și mănăstirile²² identificate au fost încadrate în perimetrele fostelor plaiuri și plase existente la 1831, obținându-se situația următoare:

Așezări menționate documentar în secolele XIV-XVI

Subzona	Total	Orașe și târguri	Sate și cătune	Mănăstiri și schituri		
Total	202	100,0%	2	184	100,0%	16
Oltețul	37	18,3	-	37	20,1	-
Horezu	35	17,3	-	34	18,5	1
Oltul	34	16,8	-	32	17,3	2
Râmnic	31	15,4	2	23	12,5	6
Otăsău	24	11,9	-	22	12,0	2
Cerna	22	10,9	-	22	12,0	-
Cozia	19	9,4	-	14	7,6	5

Din tabelul de mai sus constatăm că cele mai multe așezări, indentificate documentar, se aflau în subzonele Oltețul (18,3%), Horezul (17,3%), Oltul (16,8%), și Râmnic (15,4%). Aici se aflau și cele două importante centre de convergență: *Râmnicul de Sus* (târg și oraș domnesc, 1388) și *Ocna cea Mare*, (târg și salină, 1402-1418). Cele mai puține așezări se aflau în subzona Cozia (9,4%). De remarcat că cele mai multe mănăstiri și schituri se aflau în subzonele Râmnicul și Cozia. Așezările omenești, pe subzone și în ordine cronologică, sunt următoarele:

I. Oltețul: 1. Cergeani (1475), 2. Băroiu (1480), 3. Budoni (1480), 4. Băiești (1480), 5. Câinești (1480), 6. Gănești (1480), 7. Dinovo (1480), 8. Grădiștea (1489), 9. Runtea (1489), 10. Iacovile (1501), 11. Mădulari (1501), 12. Cibănești (1502), 13. Tereuja (1502), 14. Turburea (1502), 15. Preotești (1502), 16. Sârbi (1514), 17. Zătreni (1540), 18. Ulcioiu (1557), 19. Roșiile (1560), 20. Poenari (1560), 21. Sușani (1567), 22. Bălcești (1574), 23. Românești (1575-76), 24. Slăvești (1576), 25. Sinești (1576), 26. Lăcusteni (1576), 27. Fierăști (1576), 28. Bălșoiu (1576), 29. Pleșoiu (1577-79), 30. Gheroiu (1580-81), 31. Cacleți (1580-81), 32. Făurești (1594), 33. Otetelișul (1594), 34. Tetoiu (1594), 35. Novaci (1598), 36. Benești (1598), 37. Valea Făurești (1598).

²² Localizarea mănăstirilor ortodoxe menționate documentar în secolele XIV-XVI, se găsește la Ion Donat, 1966, fig. 4, p. 86.

II. *Horezu*: 1. Râmești (1487), 2. Horezu (1487), 3. Oțeșani (1492), 4. Mateești (1501), 5. Racovița (1502), 6. Bârzoteni (1504), 7. Măldărești (1504), 8. Vaideeni (1504), 9. Cândoi (1504), 10. Zvânji (1507), 11. Milostea (1508), 12. Slătioara (1508), 13. Cucești (1509), 14. Zvorjoi (1511), 15. Marginea (1511), 16. Târșia (1512), 17. Igoiu (1520), 18. Sârbești (1520), 19. Berești (1520), 20. Mădulari (1528), 21. Florești (1975-76), 22. Urșani (1575-76), 23. Corșoru (1582), 24. Fometești (1583), 25. Marița (1583), 26. Recea (1587), 27. Negreni (1583), 28. Oteești (1587), 29. Gotca (1583), 30. Romani (1596), 31. Zăvoieni (1596), 32. Berbești (1598), 33. Greci (1598), 34. Turcești (1598). Mănăstirea Bistrița (1491-92) (vezi fig. 2).

III. *Oltul*: 1. Orlești (1388), 2. Dobrușa (1437), 3. Mamu (1437), 4. Șerbănești (1437), 5. Runcu (1452), 6. Crețeni (1467), 7. Spârteni (1467), 8. Mogoșești (1467), 9. Zăvideni (1478), 10. Ionești (1494), 11. Grădești (1505), 12. Voicești (1519), 13. Zlătărei (1519), 14. Stănești (1526), 15. Olteanca (1526), 16. Verdea (1526), 17. Jarostea (1526), 18. Momotești (1527), 19. Drăgășani (1535), 20. Pădureni (1537), 21. Izvorani (1547), 22. Amărăști (1547), 23. Glăvile (1547), 24. Doba (1569), 25. Fumureni (1570), 26. Prundeni (1570), 27. Strejești (1575), 28. Ohaba (1577), 29. Ștefănești (1578), 30. Nemoiu (1580), 31. Colibași (1591), 32. Călina (1591), 1. Mănăstirea Dobrușa (1520), 2. Mănăstirea Stănești (1535-36).

IV. *Râmnic*: 1. Râmnic pe Olt (1388), 2. Ocna cea Mare (1402-1418), 3. Hinătești (1377-1383), 4. Bogdănești (1392), 5. Ulița (1392), 6. Bujoreni (1436), 7. Olteni (1448-1456), 8. Ciofrângeni (1448), 9. Troianești (1457), 10. Sevestreni (1464), 11. Pleșoni (1475), 12. Glodu (1488), 13. Hința (seliște - 1488), 14. Copăcelul (1489), 15. Plăviceni pe Seoș (1491-mănăstirea Bistrița), 16. Căzănești (1494), 17. Iaroslăvești (1495), 18. Titiricești (1496), 19. Stolniceni (1497), 20. Bârșești (1500), 21. Mihăești (1501), 22. Vlădești (1535), 23. Vârtop (1567), 24. Păușești (1570), 25. Cacaletii (1575-76). 1. Mănăstirea Govora (XIV-XV). Într-un document 1533, noiembrie 3, se spunea că fusese zidită „de când era Țara Românească”. Dintr-un alt document din 1551, aprilie 1,

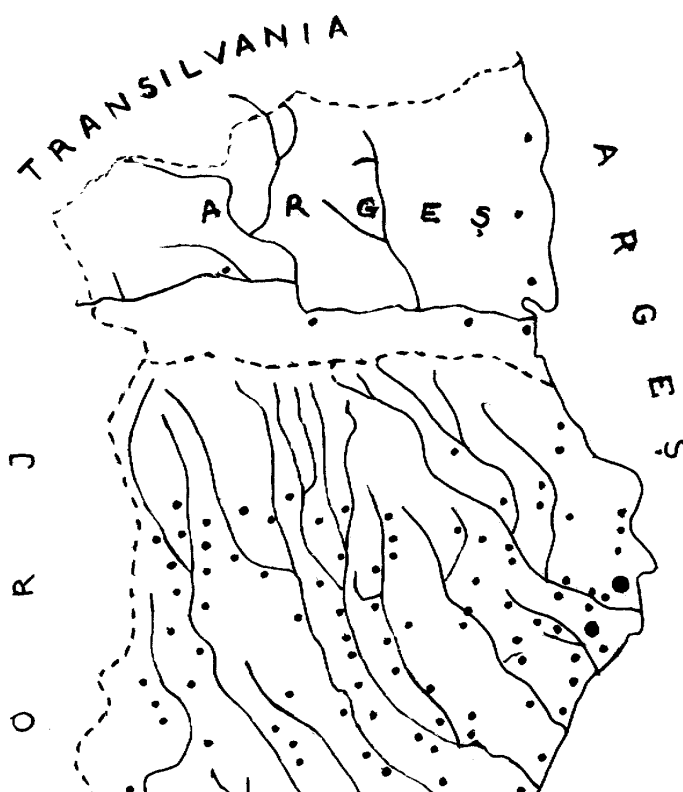

Fig. 2 Așezări din vechiul județ Vâlcea
menționate documentar în secolele XIV–XVI (reconstituire).

rezultă că a fost pustiită de cunoscutul boier Albul cel Mare în vremea lui Vald Țepeș [Stoicescu, 1966, p. 675]. 2. Mănăstirea franciscanilor ²³ „Sf. Anton de Padova”

²³ Mănăstiri sau biserici catolice întâlnim și în vechile capitale ale Țării Românești, la Curtea de Argeș, Câmpulung: Mănăstirea franciscanilor „Sf. Iacob cel Mare” refăcută ca biserică 1760 și „Cloașterul” (sec. XIV), la Târgoviște, bisericile catolice: „Sf. Francisc” și „Sf. Maria”. Existența acestora trebuie pusă în legătură atât cu activitatea misionară a ordinului franciscanilor cât și cu prezența încă din sec. al XIII-lea a sașilor, veniți în Țara Românească din Transilvania. Prezența acestora din urmă este semnalată și de G. Botero (1596): „În Țara Românească, la Târgoviște, oraș de scaun, se numără 1.000 de case de români de rit ortodox, 22 de sași catolici de limbă germană și maghiară, au două biserici, una a Sf. Francisc, măcar ruinată, alta a Sf. Maria; dar în lipsă de preoți catolici se slujesc de un luteran. Așa se purcede și la Câmpulung, oraș cu 900 de case, din care 40

(posibil secolul XIV). În legătură cu activitatea misionară a ordinului franciscanilor în Tara Românească, Nicolae Iorga scria: „În veacul al XIV-lea, când regii unguri intraseră în luptă cu Basarab, cel d'întâiu Domn a toată Tara Românească și stăpân pe amândouă malurile Oltului, ei se gândiră a câștiga prin religie pe românii îndărătnici în apărarea libertății lor” [Iorga 1928, p. 27]. Ca biserică catolică ea era ruinată la mijlocul secolului al XVII-lea [Stoicescu 1966, p. 394], 3. Arhanghel, „mănăstirea de la Râmnic” (mențiune documentară la 1535, sfârșitul secolului XIV sau începutul secolului XVI), 4. Mănăstirea Slătioarele (1568-1577), 5. Mănăstirea Olteni (1580-1590, fost sediu al Episcopiei din Râmnic), 6. Schitul Titireciu (1597).

V. *Otăsăul*: 1. București pe Luncavăț (1392), 2. Folești (1453), 3. Zătreni (1453), 4. Coșani (1453), 5. Vladimirești (1453), 6. Păușești (1453), 7. Coprozi (1453), 8. Giurgeani (1475), 9. Băbeni (1491/92), 10. Bunești (1500), 11. Stoenști (1504), 12. Slăvitești (1526), 13. Genuneni (1530-31), 14. Zornești (1548), 15. Mănăilești (1565), 16. Șerbănești (1565), 17. Căinești pe Otăsău (1565), 18. Dăești (1574), 19. Ciorăști (1574), 20. Frâncești (1580), 21. Popești (1598), 22. Surpatele (1600). 1. Mănăstirea Surpatele (începutul secolului XVI). Dintr-un document din 1613, rezultă că mănăstirea Surpați avea ocină încă din vremea lui Neagoe Basarab [Stoicescu 1966, p. 675], 2. Mănăstirea Dintr-un Lemn (mențiune documentară 1579; construită din zid la 1634-35).

VI. *Cerna*: 1. Vârloni (1469), 2. Cățeți (1480), 3. Brăești (1480), 4. Strâmbătați (1480), 5. Găgeni (1488), 6. Rogojina (1501), 7. Drăganu (1502), 8. Măciuca (1503), 9. Bătășani (1505), 10. Văleni (1505), 11. Cermegești (1526), 12. Pesceana (1526), 13. Vețelul (1526), 14. Giulești (1536), 15. Lădești (1536), 16. Stănești (1539), 17. Dănești (1540), 18. Mijloci (1564), 19. Ulmetu (1567), 20. Mărgineni (1569), 21. Copăceni (1580), 22. Șerbănești (1587).

VII. *Cozia*: 1. Călimănești (1388), 2. Sărăcinești (1437), 3. Cacova (1500), 4. Cheia (1502), 5. Costești (1512), 6. Olănești (1527), 7. Dobriceni (1528), 8. Bărbătești (1535), 9. Bârzești (1535), 10. Bodești (1536), 11. Pietrari (1536), 12. Muereasca (1574), 13. Comanca (1596), 14. Bogdănești (-1600). 1. Mănăstirea Cozia (mănăstirea Cozia a fost zidită în timpul domniei lui Radu I, din moment ce documentul din 20 mai 1388, al lui Mircea cel Bătrân, amintește printre daniile făcute mănăstirii: „via tot de acolo, danie boierească, după voia lui Radu voievod”, la care se adaugă și „o moară la Râmnic pe care a dăruit-o Dan voievod” – [DRH, vol. 1, *doc. 9*, p. 27]. În documentul din 8 ianuarie 1392, tot al lui Mircea cel Bătrân, se afirmă: „...am săvârșit și am târnosit și am reparat și în scurt am dăruit puțin obroc din casa mea pentru hrana călugărilor..) – [DRH, vol. 1, p. 44], 2. Schitul Iezer (1495, amintit și în documentul din 1501 mai 22, când se spune că a rămas sărac din vremea strămoșilor lui Radu cel Mare, „foștii citori din secolele XIV-XV. După tradiție se

sunt ale sașilor catolici și tot așa la Râmnic unde se numără 20 de case de sași catolici” [Botero 1972, p. 576].

spune că ar data din timpul legendarului Radu Negru”. 3. Schitul Jghiabu (XIV-XV), 4. Schitul Sărăcinești (1437), 5. Mănăstirea Ostrov (secolele XIV- XV) este amintită în documentul din 1500, aprilie 26, când Radu cel Mare spunea: „că era ctitorită de binecinstorii sfânt răposații domni, moșii și strămoșii noștri” [Stoicescu 1966, p. 1019], ceea ce indică o vechime destul de mare.

Așezările omenești localizate mai sus reprezintă un „eșantion” care ne va permite, utilizând informația documentară existentă pentru fiecare din ele, înseriată cronologic, să înțelegem mai în profunzime structurile și procesele sociale pe care le-au cunoscut vechile comunități rurale din zonele colinare și de munte ale Țării Românești.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

- ALESSANDRESCU, CONSTANTIN, 1893, *Dicționar statistic și geografic al județului Vâlcea*, Tipografia și Fonderia de litere „Th. Bazilescu”, București.
- BĂCILĂ, IOAN C., 1924, *Oltenia sub austrieci (1718-1739). Un document cartografic*, Scrisul Românesc, Craiova.
- BOTERO, GIOVANNI, 1972, *Mențiuni despre Țara Românească și Moldova*, în *Călători străini despre țările române*, vol IV, Editura Științifică București.
- CANTACUZINO, MIHAI, 1862, *Istoria Țării Românești*, editată de frații Tunsuli, tr. G. Sion, București.
- CANTACUZINO, MIHAI, 1902, *Genealogia Cantacuzinilor*, publicată și adnotată de Nicolae Iorga, Editura Minerva, București.
- * *Catagrafia episcopiei Râmnicului la 1824, 1943*, în „Revista de istorie bisericească” an I, nr. 1, Craiova.
- * CĂRABIȘ, VASILE, 1976, *Sate de moșneni din Valea Jaleșului*, Editura Scrisul Românesc, Craiova.
- * *Comori arhivistice vâlcene*, 1985, București.
- CONEA, ION, 1935, *Țara Loviștei. Geografie istorică*, Imprimeria Națională, București.
- CONEA, ION, 1938, *Corecturi geografice în Istoria Românilor*, vol. I, Imprimeria Națională București.
- DEMOLINS, EDMOND, 1901, *Comment la route a créé le type social*, 1901, vol. I, Librairie de Paris, Firmin-Didot et Cie, Paris.
- DERNSCHWAN „De Hradeczin”, HANS, 1968, *Raport privind exploatarea salinelor din Transilvania*, în *Călători străini despre țările române*, vol. I, Editura Științifică, București.
- DJUVARA, NEAGU, 1995, *Între Orient și Occident*, Editura Humanitas, București.
- * *Documenta Romaniae Historica*, seria B, veacurile XIII-XVI, Editura Academiei, București.
- * *Documenta Romaniae Historica*, 1977, seria D, vol. I, Editura Academiei, București.
- * *Documente privind Istoria României*, 1952, seria B, vol. V, Editura Academiei, București.
- * *Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea. Țara Românească*, 1961, Editura Academiei, București.
- DONAT, ION, 1934, *Județul de Baltă și Banatul Severinului*, în „Arhivele Olteniei”, XIII, nr. 71-73, Craiova.
- DONAT, ION, 1939, *Cultura populară în Oltenia*, în „Sociologie Românească”, nr. 4-6, București.
- DONAT, ION, 1943, *Datele principale din istoria Olteniei până la 1600*, în Editura Ramuri, Craiova.
- DONAT, ION, 1947, *Regiuni sociale și arii de cultură*, în „Ramuri”, nr. 1, Craiova.
- DONAT, ION, 1956, *Așezările omenești din Țara Românească în secolele XIV-XVI*, în „Studii”, IX, nr. 6, București.
- FILIPESCU, IANCU, 1987, *Caracteristici ale vechilor structuri sociale. O abordare sociologico-istorică*, în „Revista de istorie”, nr. 2, București.

- FILIPESCU, IANCU**, 1996, *Cercetarea regiunilor și harta sociologică a României – proiecte majore ale Școlii sociologice de la București*, în *Școala sociologică de la București, Tradiție și modernitate*, Editura Metropol, București.
- FILITTI, IOAN C.**, 1932, *Populația Munteniei la 1857*, extras, București.
- FOTINO, DIONISIE**, 1859, *Istoria generală a Daciei, sau Transilvaniei, Țării Munteniei și a Moldovei*, vol. III, trad. G. Sion, Editura „Iosif Romanov”, București.
- GIURESCU, CONSTANTIN C.**, 1943, *Harta Stolnicului Constantin Cantacuzino*, Imprimeria Națională, București.
- GIURESCU, CONSTANTIN C. și GIURESCU, DINU C.**, 1974, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri și până astăzi*, Editura Albatros, București.
- GIURESCU, CONSTANTIN C.**, 1976, *Istoria pădurii românești*, Editura Ceres, București.
- HERSENI, TRAIAN și IONICĂ, ION**, 1940, *Plan pentru Atlasul Sociologiei al României, în Îndrumări pentru monografiile sociologice*, I. St. S. R, București.
- HASDEU, BOGDAN - P.**, 1885, *Răspunsuri la chestionarul lingvistic (județul Vâlcea) – manuscris*, Biblioteca Academiei, București.
- IONAȘCU, IOAN**, 1935, *Contribuții la istoricul mănăstirii Horezu*, Editura Scrisul Românesc, Craiova.
- IONAȘCU, IOAN**, 1942, *Catagrafia Eparhiei Argeșului la 1824*, București.
- IORGA, NICOLAE**, 1927, *Trei plângeri diferite*, în „Revista istorică”, XIII, nr. 1, București.
- IORGA, NICOLAE**, 1928, *Istoria Bisericii Românești*, vol. I, Editura Ministerului de Culte, București.
- IORGA, NICOLAE**, 1928, *Oltenii în afară de Oltenia*, în „Revista istorică”, XIV, nr. 1-3, București.
- MARINOIU, COSTEA**, 1983, *Drumuri pe Olt*, Editura Eminescu, București.
- PANAITESCU, PETRE P.**, 1938, *Documentele Țării Românești*, vol. I, Fundația „Regele Carol I”, București.
- PANAITESCU, PETRE P.**, 1994, *Interpretări românești*, Editura Enciclopedică, București.
- PAPACOSTEA, ȘERBAN**, 1993, *Românii în secolul al XIII-lea*, Editura Enciclopedică, București.
- PUȘCARIU, SEXTIL**, 1977, *Brașovul de altădată*, Editura Dacia, Cluj-Napoca.
- STAHL, HENRI H.**, 1958, *Contribuții la studiul satelor devălmașe românești*, vol. I, Editura Academiei, București.
- STAHL, HENRI H.**, 1980, *Teorii și ipoteze privind sociologia orânduiri tributale*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
- STOICESCU, NICOLAE**, 1966, *Bibliografia monumentelor feudale din Țara Românească*, Mitropolia Olteniei, Craiova.
- ** Tezaur medieval vâlcean**, 1983, vol. I, București.
- TURDEANU-TOȘA, A.**, 1975, *Oltenia. Geografie istorică în hărțile secolului XVIII*, Editura Scrisul Românesc, Craiova.
- VÂLSAN, GHEORGHE**, 1971, *O fază în popularea Țării Românești*, în *Opere*, Editura Științifică, București.
- VINTILESCU, ION**, 1939, *Numiri de grupuri regionale din Mehedinți și Vrancea*, în „Sociologie Românească”, nr. 1-3, București.
- VULCĂNESCU, ROMULUS și SIMIONESCU, PETRE**, 1974, *Drumuri și popasuri străvechi*, Editura Albatros, București.